

ФУНКЦІОНУВАННЯ РЕГІОНАЛЬНИХ ВОДОГОСПОДАРСЬКИХ КОМПЛЕКСІВ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

OPERATION OF REGIONAL WATER-ECONOMIC COMPLEXES UNDER DECENTRALISATION CONDITIONS

Тетяна ДОБРЯНСЬКА,
Державна установа «Інститут економіки
природокористування та сталого розвитку
Національної академії наук України», Київ

Tetyana DOBRYANS'KA,
Public Institution "Institute of Environmental
Economics and Sustainable Development of the
National Academy of Sciences of Ukraine", Kyiv

У зв'язку із задекларованими децентралізацією управління соціально-економічними процесами та реформою місцевого самоврядування виникла гостра необхідність переформатування інституціональної архітектури управління національними та регіональними водогосподарськими комплексами. Особливою складністю відзначаються проблеми управління водогосподарським комплексом на регіональному рівні, оскільки регіони України значно різняться за показниками водозабезпеченості та рівнем інфраструктурної облаштованості водокористування. Незважаючи на численні праці вітчизняних вчених, залишаються невідпрацьованими теоретико-методологічні підходи до визначення пріоритетів функціонування регіональних водогосподарських комплексів саме з урахуванням особливостей децентралізації.

Метою публікації є характеристика системи управління функціонуванням регіональних водогосподарських комплексів в умовах децентралізації.

Водогосподарський комплекс України є складною системою, яка визначається власними засадами функціонування, структурою, особливостями реалізації поставлених завдань та пріоритетами розвитку. Важливо зазначити, що особливості роботи водогосподарського комплексу (ВГК) формуються в контексті загальної політичної та соціально-економічної ситуації в державі та значною мірою відображають внутрішні характеристики країни.

Метою функціонування комплексу є забезпечення потреб населення, економіки та інших систем у водних ресурсах відповідно до наявних стандартів. Крім того, важливо забезпечити можливість ефективного просторового та часового перерозподілу водних ресурсів як із метою покриття поточних потреб, так і для убезпечення окремих територій від несприятливих процесів.

Вивчаючи структуру комплексу, зазначимо, що його робота підпорядкована державній політиці щодо водних ресурсів і тому безпосередньо пов'язана з діяльністю державних органів влади. Останні формують базові засади розвитку комплексу, визначають його ресурсне забезпечення, поточні й перспективні пріоритети. Однією з основних структур у державній вертикалі влади є Кабінет Міністрів України, який визначає базові засади реалізації державної політики у сфері водних ресурсів.

З цією метою здійснюється загальне керівництво діяльністю державних органів у цій сфері. Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України координує реалізацію державної політики щодо водопостачання та водовідведення. Міністерство екології та природних ресурсів України є більш спеціалізованою структурою і реалізує базові засади діяльності у сфері політики водних ресурсів (зокрема, щодо розподілу квот на використання). Верховна Рада України забезпечує законодавчу підтримку у водній сфері. Рада національної безпеки та оборони України координує діяльність у випадках, що ста-

новлять загрозу стабільності держави. Центральні органи державної влади мають свої представництва на місцях з метою впровадження єдиних засад політики у просторовому вимірі.

Міністерства і відомства, які наводяться, можна поєднати у блок загального державного менеджменту (ЗДМ), метою якого є формування сприятливих умов для сталого розвитку ВГК (див. рис.).

Особливою складністю відзначається формування систем управління регіональними водогосподарськими комплексами, оскільки регіони різняться рівнем водозабезпеченості та неоднаковим станом об'єктів водогосподарської та водоохоронної інфраструктури. Вирішальну роль на регіональному рівні управління водогосподарськими комплексами відіграють басейнові управління.

В Україні існують такі басейнові управління водних ресурсів (БУВР): Басейнове управління водних ресурсів річки Південний Буг (БУВР Південний Буг), БУВР Рось, БУВР Тиси, Деснянське БУВР, Дніпровське БУВР, Дністровсько-Прутське БУВР, Дунайське БУВР, Західно-Бузьке БУВР, Кримське БУВР, Сіверсько-Донецьке БУВР [4].

У межах басейнових управлінь формуються басейнові ради (БР) та басейнові водогосподарські об'єднання (БВО). БР генеруються з метою забезпечення загального контролю за станом водних ресурсів конкретної території. У рамках рад розробляються загальні принципи реалізації водної політики, рекомендації відносно експлуатації та охорони водних ресурсів. Діяльність БР спрямована на реалізацію стратегічного завдання відносно поліпшення характеристик водних ресурсів у межах басейну та впровадження принципів комплексного управління у сфері водних ресурсів. До складу БР можуть входити як представники установ (місцевої адміністрації, водогосподарських організацій), так і населення.

БВО в контексті цілей свого формування спрямовані на вирішення певних завдань: реалізація системи заходів щодо забезпечення водою всіх водокористувачів та водоспоживачів, проведення оцінки стану водних ресурсів для конкретної території, визначення лімітів водоспоживання, підтримка належного рівня функціонування об'єктів водного комплексу тощо [4].

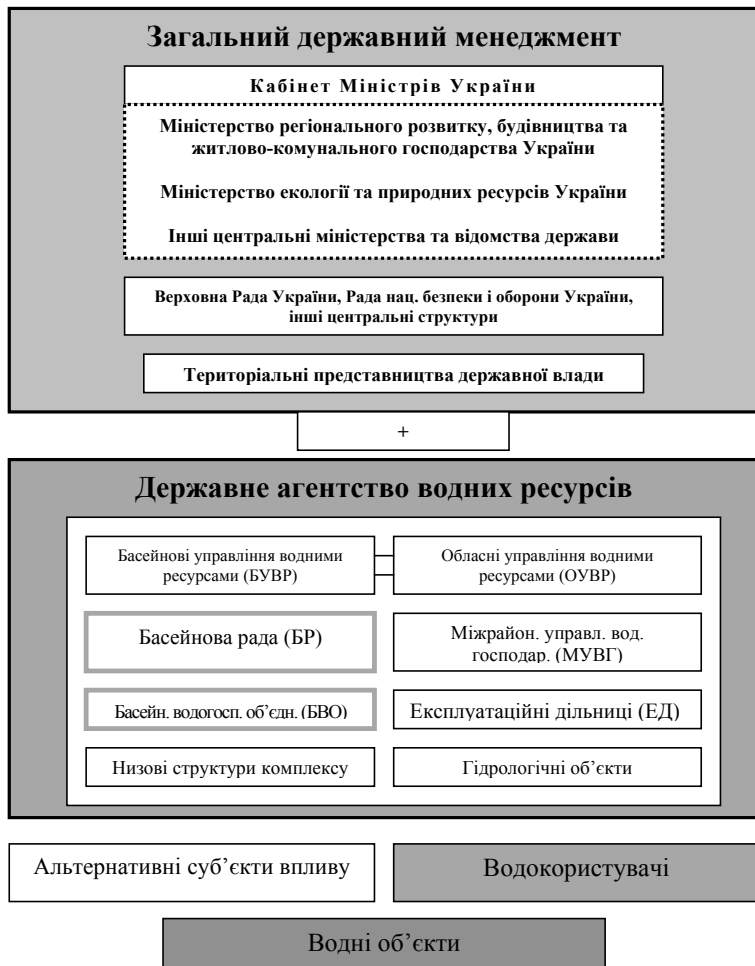
Крім басейнової «вертикалі» існують обласні управління водних ресурсів (ОУВР). Таким чином, у межах державного агентства поєднуються басейновий підхід та обласний до управління водними ресурсами.

Кожне ОУВР складається з міжрайонних управлінь водного господарства (МУВГ). Наприклад, Житомирське ОУВР складається з Бердичівського МУВГ, Ємільчинського, Житомирського, Коростенського, Новоград-Волинського, Овруцького, Олевського, Радомишльського та ін. [3]. У свою чергу МУВГ включає до свого складу більш дрібні складові (наприклад, експлуатаційні ділянки). На сайті Бердичівського МУВГ зазначається, що до його складу належать Андрушівська експлуатаційна ділянка, Бердичівська, Любарська. У цілому

У статті розглядаються особливості функціонування національного та регіональних водогосподарських комплексів в умовах децентралізації. Обґрунтовується доцільність залучення альтернативних суб'єктів впливу до управління регіональними водогосподарськими комплексами. Альтернативні суб'єкти впливу дадуть можливість підвищити рівень капіталізації використання водних ресурсів і сприятимуть ефективнішому їх залученню у відтворювальний процес.

The article deals with the peculiarities of operation of the national and regional water-economic complexes under the decentralisation conditions. The expediency to attract alternative influence subjects into the regional water-economic complexes management has been grounded. They will allow to increase the level of capitalization of water resources management and facilitate their efficacious attraction into the reproductive process.

Рисунок. Структура функціонування ВГК України

в зоні контролю Бердичівської МУВГ знаходиться 40,4 тис га меліорованих земель, 19,7 тис га – з двобічним регулюванням. Кількість гідроспоруд, що розташовані на цій території, – 1087 [3].

Крім цього, до складу структури ВГК України належать управління каналів (УК), яких нараховується 5. Також з метою забезпечення належного використання водогосподарських систем функціонують державні підприємства щодо експлуатації водних ресурсів (зокрема, Державне підприємство «Водексплуатація») та проектно-вишукувальні інститути [2].

В умовах імплементації водних та водоохоронних директив Європейського Союзу [1] та децентралізації управління водними та водогосподарськими об'єктами вагомим значенням набуває залучення до системи управління регіональними водогосподарськими комплексами альтернативних суб'єктів впливу.

Альтернативні суб'єкти впливу – це ті структури, які можуть бути активовані на поточному етапі чи в майбутньому з метою поліпшення функціонування водогосподарського комплексу держави. Як правило, такі структури пов'язані зі сферою управління або фінансово-економічними відносинами. Метою формування таких суб'єктів є взаємна вигода: для таких структур – це переважно отримання прибутку, для держави – поліпшення окремих характеристик функціонування (якості води, територіальних ознак, процесів управління тощо).

Доцільно звернути увагу на позицію місцевого бізнесу. Якщо вона хоча б дотично може сформувати позитивний вплив на вирішення тієї або іншої проблеми, то є сенс використовувати і цю можливість. Важливо зазначити, що при використанні альтернативних суб'єктів важливо дотримуватися принципу узгодження інтересів всіх сторін, що залучаються до реалізації проекту. За умови цього будуть дотримані позиції всіх зацікавлених сторін та реалізовані цілі й завдання кожного з учасників процесу взаємодії.

Разом з тим раціональною є позиція, що не можна допускати ситуацію, коли альтернативні суб'єкти заміщують державні структури. Наприклад,

можливою є така ситуація. Для населеного пункту А постанала проблема прокладання водогону. До реалізації проекту, крім державних водогосподарських структур, залучається місцевий бізнес. У міру своїх можливостей місцеві підприємці, які можуть підключитися до вирішення питання, беруть активну участь у проєкті. У значній кількості випадків бізнес (за свою допомогу) буде намагатися забезпечити собі отримання важелів впливу на роботу водогону. І питання не стоїть виключно у сфері фінансів. Можливі й інші переваги – організаційні, технологічні і т.п. Вірогідні й такі форми, як формування ринкових переваг перед іншим бізнесом у цій місцевості. Таким чином, будуть спроби замістити хоча б окремі функції держави щодо роботи водогону, що не є позитивним.

Залежно від ситуації у сфері водних ресурсів характер альтернативних учасників може змінюватися. Наприклад, можливе залучення неурядових організацій, які мають позитивний досвід у різних проєктах. Ілюстративною є така ситуація: неурядова організація має напрацювання щодо налагодження роботи з місцевими громадами (організація зустрічей, проведення інформаційної роботи, формування точок підтримки, робота з місцевими органами влади тощо). Водночас на рівні низових структур ВГК для певної території реалізується проєкт щодо проведення гідротехнічних робіт. Неурядова організація в цьому випадку може долучитися до процесу і взяти на себе налагодження контактів з місцевими громадами.

До альтернативних суб'єктів впливу можливо залучати і місцевих активістів, які займають конструктивну позицію і розуміють необхідність розвитку території. Їх досвід в окремі сфери (екологія, економіка, збереження ресурсів) може бути корисним для вирішення локальних водогосподарських проблем.

Якщо мова йде про транскордонні водотоки, то можливе залучення до процесу управління зовнішніх структур. Доцільно проводити спільні дії у площині моніторингу стану водойм, контролю за рівнем забруднення, проведення спільних екологічних проєктів тощо. Подібна взаємодія сприятиме як використанню водних об'єктів, так і налагодженню добросусідських відносин з іншими країнами. Україна за часів незалежності підписала значну кількість дво- і багатосторонніх документів, які стосуються спільного використання транскордонних водойм, тому необхідно активно підтримувати подібну співпрацю та її розширювати, враховуючи змінні умови сьогодення.

В умовах децентралізації управління соціально-економічними процесами виникає необхідність корекції системи управління регіональними водогосподарськими комплексами, оскільки окремі водні та водогосподарські активи будуть передаватися територіальним громадам і стануть реальною базою зміцнення їх фінансової самодостатності. За таких умов на передній план виходить потреба в передачі прав тимчасового користування водними та водогосподарськими об'єктами з метою підвищення рівня їх капіталізації, що буде можливим на основі залучення до цього процесу альтернативних суб'єктів впливу – приватних партнерів.

ЛІТЕРАТУРА

- Голян В. Інвестиційне забезпечення сфери водокористування: інституціональне підґрунтя та галузеві особливості / В. Голян, І. Андрощук // *Економіст*. – 2013. – №8. – С. 36-43.
- Державне агентство водних ресурсів України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.scwm.gov.ua>.
- Житомирське обласне управління водних ресурсів. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zouvr.gov.ua>.
- Формування моделі управління природними ресурсами в ринкових умовах господарювання: [монографія] / [за заг. ред. д.е.н., проф., акад. НААН України М.А. Хвесика]. – К.: ДУ ІЕПСР НАН України, 2013. – 305 с.

REFERENCES

- Holyan V., Androshchuk I. *Investytsiynne zabezpechennya sfery vodokorystuvannya: instytsional'ne pidgruntya ta haluzevi osoblyvosti* [Investment provision of water management field: institutional grounds and sectoral features]. *Economist*, 2013, no. 8, pp. 36-43 [in Ukrainian].
- The State Water Resources Agency of Ukraine. Available at: <http://www.scwm.gov.ua> [in Ukrainian].
- Zhytomyr Regional Administration of Water Resources. Available at: <http://zouvr.gov.ua> [in Ukrainian].
- Khvesyuk M.A. *Formuvannya modeli upravlinnya pryrodnyimi resursamy v rynkovykh umovakh hospodaryuvannya* [The formation of natural resources management model under the market conditions]. Kyiv, DU IEPSSR NAN Ukrainy, 2013, 305 p. [in Ukrainian].